

ליקוטי מוהר"ן בפרשה 103

פרשת 'פינחס' – ה'תשפ"ב / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה סא' (ח"א)

ממעלות האור החיים הקדוש / סמיכת יהושע בעין יפה / ליהושע יש 'רוח', והקב"ה ביקש ממשלה להאיר בו 'נשמה' / ליהושע היה זיכרון מושלם בתורה / אלף הלכות שנשכחו בימי אבל משה / כיצד נעשה יהושע מלך / במה נמשח יהושע במקום שמן המשחה / ביאור רבינו בענין הסמיכה בידיים / אותיות מחכימות ופרט כשנכתב בדיו של שמן זית / הכח בכתובת אותיות התורה אפילו להחכים את האויר / החכמה עוברת מהרב לתלמיד דרך סמיכת הידיים / סוד נשיקת היד - לנשק את ידי הרב וכך יתברך / כיצד סמיכת הידיים היא במקום שמן המשחה / האם יהושע כבר נמשח למלך במלחמת עמלק / מסורת שאין עשיו וזרעו נמסרים אלא ביד זרעה של רחל / מדוע מינו את שאול למלך הרי המלך צריך להיות זוקא מיהודה / יהושע נמשח במלחמת עמלק בכח סמיכת ידי משה / יהושע נסמך למכות פעמיים מידי האמונה ומידי החכמה / דברי רבינו שהלכות תלויה באמונה ובחכמה / איך מחל משה על כבודו הרי היה מלך / מה הסיבה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול / טעם המאן דאמר שיתרו לא היה במתן תורה / משה יכל למחול על כבודו בזמן של קודם מתן תורה / משה ויהושע לא הורישו מלכותם לבניהם / פינחס להתחלף להיות אליהו / יפתח שאל שלא כהוגן וענו לו שלא כהוגן / העונש שנענשו פינחס ויפתח / הסיבה שהשתנה שם פינחס לאליהו / במה היה עונשו של אליהו ובמה לא / למה זוקא אברהם מציל את בת ר' נחוניא חופר הבורות / מצות עליה לרגל בזכות אברהם שהתפלל שנזכה למצוה זו / למה הבן של נחוניא חופר שיחין לא ניצל / הטעם שהבת ניצלה כי הלכו אצל הצדיק / לימוד זכות גדול על אמונת חכמים שיש בדרך שלנו / על השאלה 'וכי נביא אתה' כל פעם עונה ר' חנינא תשובה אחרת / פעמים שהצדיק גוזר, ופעמים שהצדיק רק מתפלל

ממעלות האור החיים הקדוש

א. השבוע (כיום ט"ז תמוז) יש את ההילולה של 'אור החיים' הקדוש ונשתדל להביא מהתורה הקדושה שלו, ולמדנו שיש ענין לעשות לה יחוד עם תורת הבעש"ט, שכידוע מאוד פרסם את הספר שלו 'אור החיים'. רבינו חיים בן עטר זכה להיות מהצדיקים שנקראו בשם קדוש (כמו רבי, והאר"י, והש"ל"ה, והבעש"ט) והוא זכה לעלות לארץ ישראל.

וידוע שה'אור החיים' כותב על עצמו (דברים טו, ז), וז"ל: 'שיעריך אדם בדעתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים', (כי היתה לו בחי' נשמת משיח). הבעל שם טוב הקדוש היה מקושר לנשמת ה'אור החיים' הקדוש, והבעש"ט עשה עליית נשמה, והוא ראה שם את ה'אור החיים' הקדוש, כשהוא כבר יורד. הבעש"ט היה בחינת 'נפש' של דוד המלך, וה'אור החיים' בחי' 'רוח' של דוד המלך, וביחד הם מולידים את נשמת משיח, וכשיש 'נפש', 'רוח' ו'נשמה' – הפנימיים, נולדים המקיפים 'חיה' ו'יחידה' וכך נולדת נשמת משיח בן דוד בשלמות. ולכן הבעל שם טוב הקדוש רצה כל כך להיפגש עם ה'אור החיים' הקדוש כדי לזכות להביא את הגאולה האמיתית בשלמות.

סמיכת יהושע בעין יפה

ב. ונפתח בענין מהפרשה. משה רבינו מבקש מהקב"ה שישים מנהיג על עם ישראל שינהיג אותם, ואז כותב (במדבר כו, יח-כג): 'ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו... ונתתה מהודך עליו... ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאול לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יבאו... ויעש משה כאשר צוה ה' אתו ויקח את יהושע... ויסמך את ידיו עליו... כפאשר דבר ה' וגו'". ופירש"י: 'ויסמך את ידיו' – בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו 'וסמכת את ידך' (יד אחת), והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה. 'כפאשר דבר ה' – אף לענין ההוד נתן מהודו

עליו", עכ"ל. משה רבינו סומך את יהושע בשתי ידיו בעין יפה יותר ממה שצויה השם, וגם נתן לו מה'הוד' מלכות של משה הוא נתן ממנו ליהושע.

ליהושע יש 'רוח', והקב"ה ביקש ממשלה להאיר בו 'נשמה'

ג. ואומר ה'אור החיים' על הפסוק "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו, ונתתה מהודך עליו וגו'" וז"ל: "קח לך את יהושע" – ודע שהוא 'איש אשר רוח בו', פירוש – אתה (משה) ישנך שורש כל הנשמות (כי משה השיג כל הנשמה בשלמות), והוא (יהושע) ישנו בבחינת הרוח, והוא אומרו "איש אשר רוח בו" – פירוש שורש כל רוחות הדור ההוא. וצויה ה' לסמוך ידו, להעיר לרוח (של יהושע) מהות הנשמה שבמשה, והוא אומרו לבסוף למען ישמעו כל עדת בני ישראל, סמוכה למאמר 'ונתתה מהודך עליו', לומר שבזה יהיה גם כן (יהושע) כלול משורש הנשמות, עכ"ל.

ליהושע היה זיכרון מושלם בתורה

ד. וביאור דבריו הקדושים: משה רבינו זכה להשיג את הבחינה של ה'נשמה'. כלומר, יש חמש בחינות נרנח"י: 'נפש', 'רוח', 'נשמה', 'חיה', 'יחידה'. לרוב האנשים יש להם רק נפש, כי 'רוח' זה מדרגה מאוד גדולה. ולמדנו שרבינו האר"י ז"ל אומר, שהסימן אם אדם הגיע ל'רוח', זה לפי הזיכרון שלו בתורה, ומי שזוכה לזכרון חזק בתורה בלי קשר לזיכרון הטבעי שלו, והוא זוכר היטב את הלימוד שלו, זה מראה שהוא כבר זכה לבחינת 'רוח'.

יהושע היה לו זיכרון חזק בתורה, כי עליו נאמר (שמות לג, יא) "וימַשְׁרְתוּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֳלִי, וברוב התמדתו לשמוע תמיד את דברי משה היה זוכר את כל מה שאמר לו משה, וכמו שאמרנו במשנה (אבות א, א) 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע', יהושע קיבל את כל התורה בשלמות ממשלה. ולכן ליהושע היתה לו בחינת 'רוח'.

וזהו שכתוב אצל יהושע (יהושע א, ח): "לא ימוש ספר התורה הזו מפיו", וביאר רבינו בלקוטי מוהר"ן (תורה ק"ט), וז"ל: התורה היא רוחניות, ואשר ידך ישר פעלו, ושכלו רוחני, יכול לתפס כל התורה בלילה, ולא ישפח דבר, כי דבר רוחני אינו תופס מקום, ויכולה התורה להתפשט ולשפן בשכלו, עכ"ל. וכל כך היה מושלם הזיכרון של יהושע, עד שאומרת הגמ' (תמורה טו). שמשא שאל את יהושע לפני שהוא נפטר, 'האם יש לך איזה ספק בתורה, או איזו שאלה שאתה מסתפק בה, והיית רוצה לשאול אותי?' אמר לו יהושע: כבר כתבת עלי בתורה 'וימַשְׁרְתוּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֳלִי', והרי שלא הנחתי אותך רגע אחד, ולכן: 'אני זוכר את הכל ולא שכחתי שום דבר'.

אלף הלכות שנשכחו בימי אבל משה

ה. ואומרת הגמ': שחלשה דעתו של משה, שכביכול יהושע כבר לא צריך אותו, והוא יודע הכל. ובימי אבלו של משה, נשכחו מיהושע ומכל ישראל הרבה הלכות. ואמרו שם בגמ': ונשכחו ממנו (מיהושע) שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות,

ושמשה סמך ידו על ראש יהושע, זה היה במקום משיחה ב'שמן המשחה'. אבל הוא לא מסביר את זה.

ביאור רבינו בענין הסמיכה בידיים

ט. ונבאר את הדברים על פי רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה ס"א אות ב') ונראה איך דברי הצדיקים משלימים אחד את השני, צדיק אחד אומר איזה סוד גדול, והוא לא מבאר אותו, ובא צדיק שני ואומר עוד סוד גדול, וכשתחבר את הדברים שלהם ביחד ייצא לך חידושי תורה נפלאים. ואומר רבינו, וז"ל: **הַסְמִיכָה שְׁסוּמְכִין אֶת הָרֶב, וְהַפְתָּב, הֵם מִבְּחִינָה אַחַת. כִּי הַסְמִיכָה בְיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁפְתוּב (דְּבָרִים ל"ד, ט) "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו".** והוא בְּחִינַת הַפְתָּב, בְּחִינַת 'יָד פּוֹתֵבֶת' (תיקוני זוהר ת"י י"ח סוף דף לה). כִּי הַפְתָּב הוּא גַם בֶּן מִבְּחִינַת 'חָכְמָה' – בְּחִינַת 'אוֹתוֹת וּמוֹת' (כ"ן נספח בכתב היד), כִּי אוֹתוֹת הַפְתָּב – בְּהֵם נִבְרָאוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁפְתוּב (תהלים לג, ו) "בְּדַבַּר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ" וכו', וְכַתִּיב (שם קד, כד) "כָּל־הַבְּחִינִים עֲשִׂיתָ". כִּי יֵשׁ בְּכָל אוֹת וְאוֹת חָכְמָה, שְׁחִיבָה חָכְמָתוֹ יִתְבַּרְךָ שֶׁהָאוֹת הַזֵּה יִהְיֶה בְּתִמּוּנָה זו, וְעַל יָדוֹ יִהְיֶה נִבְרָא זֶה הָעוֹלָם בְּזוֹת הַתִּמּוּנָה, וְלִהְיֶה נִבְרָא בְּאוֹתוֹ הַהִנְהָגָה שֵׁנִישׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְכֵן שָׁאָר הָעוֹלָמוֹת בְּתִמּוּנָה וְהִנְהָגָה אַחֲרָת, עַל יְדֵי תִמּוּנַת אוֹת אַחֶר, כִּי כֵן גִּזְרַת חָכְמָתוֹ יִתְבַּרְךָ.

אוֹתוֹת מַחְכִּימוֹת וּבְפֶרֶט כְּשֶׁנִּכְתַּב בְּדִיוֹ שֶׁל שֵׁמֶן זֵית

י. הַבְּחִינָה שֶׁל 'אוֹתוֹת מַחְכִּימוֹת' הֵיא: כְּשֶׁאֵתָה קוֹרָא אוֹתוֹת מִהַסְפֵּר, אֵתָה מְשִׁיג אֵת הַחֲכָמָה שֶׁל הַדָּבָר, וְלִכֵּן טוֹב תִּמְיֵד לְלַמּוּד מִתּוֹךְ הָאוֹתוֹת שֶׁל הַסְפֵּר כִּי הֵן מְאִירוֹת עֵינַיִם, וּמַחְכִּימוֹת אוֹתְךָ. רְבִינוֹ כּוֹתֵב בְּסֵפֶר הַמִּידוֹת 'הַסְפֵּר שֶׁנִּכְתַּב בְּדִיוֹ שֶׁל שְׁמֶן זֵית, הוּא מְסֻגָּל לְלַמּוּד. וּבְסֵפֶר הַמִּידוֹת הַמְּבֹאָר הַבְּאֵנוּ אֵת מְקוֹר: בְּגַמ' בְּשַׁבַּת (דף כג), אֵיתָא: אִמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, כָּל הַשְּׁמַנִּים יִפִּין לְדִיוֹ וְשֵׁמֶן זֵית מִן הַמּוֹבָחָר, ע"כ. וּבְבוֹנָה בְּעֵינַי יַעֲקֹב (סִימָן י"ב) בִּיאָר בְּזֶה, וּז"ל: כִּי כֶּשֶׁם שֶׁנִּבְחָר שֵׁמֶן זֶה לְהַאִיר בְּמִנְרָה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ וּבְנִירוֹת שֶׁל מִצְוָה, כֵּן הוּא הַמְּשׁוּבָח מְכֻלָּם לְהַאִיר עֵינַי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרָה שֶׁל תּוֹרָה בְּכַתְּבֵי הַקּוֹדֵשׁ וְכוּ', עכ"ל. כִּי לְפִי הַהֲלָכָה מְעַרְבָּבִים וּמְעַשְׂנִים אֵת הַדִּיוֹ שֶׁל סֵת"ם בְּשֵׁמֶן זֵית.

כיום שהספרים מודפסים, אין לנו כל כך את האפשרות לקיים את הדבר הזה לקרוא אותיות מדיו שנעשה משמן זית. אמנם בקריאת התורה אפשר, ואפילו אדם שאינו בעל קורא יכול לזכות לזה כמו שידוע על האר"י ז"ל שהיה קורא את השניים מקרא מתוך ספר תורה הפרטי שלו, ולידו עמד התלמיד עם התרגום, והיה מתרגם כל פסוק, והאר"י היה קורא איתו יחד. ולכן מי שזוכה לקרוא שניים מקרא מהספר תורה או לפחות כשפותחים את הספר תורה לקרוא בו פסוק או שניים, וכן כשזוכה לעלות בתורה. והדבר זה הוא סגולה שיהיה לאדם בפתחת הלב בתורה.

הַחֵב בְּכַתְּבֵיב אוֹתוֹת הַתּוֹרָה אֶפִּילוֹ לְהַחֲכִים אֵת הָאוֹיֵב

יא. עוד כתב רבינו וז"ל: על ידי שישאל יושבין שם, נתקדש האויר בבחינת 'אוירא דארץ ישראל'. כי על ידי פתב ידנו,

ועמדו כל ישראל להורגו. כי אתה המנהיג והמלך אתה צריך להגיד לנו את ההלכות. אמר להם: 'מה לעשות שכחתי, וכי רק אתם בכיתם על משה רבינו אני בכיתי יותר מכם על משה רבינו, ובכל אופן רצו להורגו, והתפלל יהושע להקב"ה שיזכיר לו את ההלכות. ואמר לו הקב"ה: 'זהו אי אפשר – משה קיבל תורה מסיני, ואין חדש תחת השמש'. אמר יהושע להקב"ה: 'מה אני עושה, עם ישראל יהרגו אותי'.

תַּרְטִיד אוֹתָם בְּמַלְחָמָה וַיַּעֲזֹבוּ אוֹתָךְ

ו. אמר לו הקב"ה: 'לך טורדם במלחמה, תגיד להם שעכשיו צריכים להתחיל לכבוש את הארץ, וכשהם יהיו עסוקים במלחמה יעזבו אותך'. ואומרת הגמ' שבסוף חזרה לנו כל התורה הזו שנתשכחה ע"י עתניאל בין קנז (אחיו הקטן של כלב בן יפונה) שנקרא יעב"ץ, והוא היה מפולפל ותלמיד חכם גדול, ובכח הפלפול והעיון העמוק שלו הוא הצליח לפשוט את כל הספקות וכל השאלות וההלכות ששכחו בימי אבלו של משה.

נמצא שליהושע היה 'רוח' – וזכרון מושלם בתורה, ואמר הקב"ה למשה: לך יש בחינת נשמה – כי אתה שורש כל ששים ריבוא נשמות ישראל, וכשאתה סומך את יהושע תן לו מהנשמה שלך. זה החידוש הראשון של האור החיים שרצינו לומר בענין מעלת יהושע, וסמיכת משה רבינו עליו.

כִּיצַד נַעֲשֶׂה יְהוֹשֻׁעַ מֶלֶךְ

ז. עוד אומר ה'אור החיים': "וְסִמְכָתָ אֶת יָדְךָ עָלָיו... וְנִתְתָה מִהוֹדֵךְ עָלָיו וּז"ל: וידויק כפי זה אומרו "כִּי־אֶשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה" – שאין משמעות למאמר זה, וכי הדיבור הזה – הוא ענין הנתפס ביד, אלא פירושו כי ה' דיבר שהשפעת ההוד יהיה ביד משה ליהושע. עוד ירמוז אל המלכות, על דרך אומרים ז"ל 'אין צו אלא מלכות', דכתיב (שמואל א' יג, יד) "וַיִּצְוֵנִי ה' לְנַגִּיד". וידויק גם כן אומרו "כִּי־אֶשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה" – פירושו כי המלכות – היא דבר ה' שתהיה ביד משה במקום שמן המשחה, עכ"ל. ומחודש בדבריו הקדושים, שאף שצריך מלך להימשח בשמן המשחה, ויהושע היה מלך, וכמו שכתב הרמב"ם (מלכים א' ג, א), וז"ל: 'אין מעמידין מלך בפתחלא אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמונהו משה רבנו ובית דינו. הרי שיהושע היה מלך, וא"כ היה צריך להימשח בשמן המשחה, כמו שכתב ג"כ הרמב"ם (שם הל' ז), וז"ל: כִּי־שֶׁמֶן מִדֵּין הַמֶּלֶךְ מוֹשָׁחִין אוֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה. ועל זה תירץ האור חיים, שסמיכת ידי משה היתה במקום שמן המשחה.

בְּמָה נִמְשַׁח יְהוֹשֻׁעַ בְּמִקּוֹם שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה

ח. וביאור הדברים: המלכים הראשונים שהיו לעם ישראל היו משה ויהושע. על משה כתוב (דברים לג, ה): "וַיְהִי בִישְׂרוֹן מֶלֶךְ", ומשה רבינו העביר את המלכות ליהושע. ואיך באמת יהושע נעשה מלך? אומר ה'אור החיים': על ידי הסמיכה שסמך משה את יהושע. וקשה, הרי כל מלך צריך למשוח אותו בשמן המשחה, ואיך יהושע נמשח בשמן המשחה? מגלה ה'אור החיים' הקדוש את הסוד: שע"י

עלֵאָה, דַּנְגִיד וְלֹא פְסִיק לְעֵלְמִין, דְּשָׂרְיָא בְּגוּ חֲכָמָה עֲלֵאָה דְכֵלְאִי, ע"כ. פי, אצל יהושע כתוב 'וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מְלֵא רֹחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו', והרי שהסמיכה של משה נתנה ליהושע חכמה, והחכמה בעצמה היא בחינת 'שמן המשחה'. נמצא, שעל ידי החכמה שנתן משה ליהושע, בזה היתה בחינת משיחת שמן המשחה – למשוח אותו להיות מלך, כי שמן המשחה הוא בעצמו מספירת החכמה, וא"כ הכל הוא בחינה אחת. ובזה ראינו איך דברי האור החיים ודברי רבינו הקדוש משלימים זה את זה.

האם יהושע כבר נמשח למלך במלחמת עמלק

טו. חידוש גדול מצאנו במכילתא (סוף פרשת בשלח מסכתא דעמלק פרשה ב'), על הפסוק (שמות יז, יד) "כִּתְבָב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר יְשִׁים בְּאֲזִנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמֹלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם", וז"ל: "וְיִשִּׁים בְּאֲזִנֵי יְהוֹשֻׁעַ", מגיד שאותו היום נמשח יהושע – דברי ר' יהושע, ע"כ. והביאור בזה, כי כדי להילחם את מלחמת עמלק צריך שיהיה מלך דוקא, כמו שמצינו בגמ' בסנהדרין (דף כג:) בשלוש מצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ, להעמיד להם מלך ולמחות זרעו של עמלק ולבנות בית המקדש, ובתחילה צריך למנות מלך, כי מחיית עמלק צריכה להיות על ידי מלך, ולכן הוצרך למשוח את יהושע באותו היום של מלחמת עמלק.

וקשה על דברי המכילתא כמה קושיות: א) הרי בזמן מלחמת עמלק עדיין לא היה שמן המשחה, כי רק בבניית המשכן שהיתה אחרי יום כיפור נצטוו לעשות שמן המשחה, ואילו מלחמת עמלק היתה מיד אחרי יציאת מצרים וקריעת ים סוף עוד קודם מתן תורה. ב) אם כבר נמשח יהושע למלך, מדוע צריך למשוח אותו שוב, ואילו לדברי האור החיים הקדוש מבואר שהמשיחה של יהושע למלכות היתה רק עכשיו על ידי שמשו סמך משה את ידיו עליו. ג) הרי באותו זמן משה רבינו היה מלך, כמו שכתוב 'וַיְהִי בִישְׂרוֹן מֶלֶךְ' – וזה קאי על משה ואיך אומר המכילתא שיהושע מלך? הרי אין שני מלכים בבתר אחד.

מסורת שאין עשיו זורעו נמסרים אלא ביד זרעה של רחל

יז. וכדי לענות על הקושיות החזקות האלו, צריך קודם להבין מדוע דוקא יהושע נלחם בעמלק. והתשובה: כי יש לנו מסורת שזרעו של עמלק נמסר ביד מי שהוא מבניה של רחל דוקא. כמובא במדרש (בר"ע, טז:) "בֵּינוּ שְׁנוּלַד יוֹסֵף, נוֹלַד שְׁטָנוּ שֶׁל עֵשָׂו, שְׁנֵאמַר (בראשית ל, כה): "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף, וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָה אֶל מְקוּמִי וְלֹאֲרָצִי". אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: 'מְסוּרַת הַיָּאִין עֵשָׂו נוֹפֵל – אֶלָּא בְּיַד בְּנֵיהּ שֶׁל רַחֵל', עכ"ל.

מדוע מינו את שאול למלך הרי המלך צריך להיות דוקא מיהודה

יח. ובדברי המדרש האלו מיושבת לנו עוד קושיא גדולה, כתוב (בראשית מט, יז): "לֹא יָסוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה", וא"כ המלוכה צריכה להיות משבט יהודה, ולמה המלך הראשון של ישראל שממנה שמואל הוא שאול בן קיש (משבט בנימין), ולא נותנים ישר את

נתקדש האויר בבחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים' (פבא פתרא קנח). פי הפתב הוא בחינת 'אותיות מחכימות', ועל ידי תנועות הקלמוס באויר בשעת פתיבה, נחקקים בחינת האותיות מחכימות בתוף האויר, ועל ידו נתקדש האויר, בבחינת 'אוירא דארץ ישראל מחכים', עכ"ל. ומבואר בדבריו הקדושים, שהטעם שאויר של ארץ ישראל מחכים הוא משום שבארץ ישראל זוכים לכתוב הרבה חידושי תורה, ואז כשאדם מסובב את היד תוך כדי כתיבה, ואני רוצה לחדש שאותו דבר כשמקלידים באצבעות על המקלדת, שהוא ג"כ תנועת האצבעות, והתנועות האלו גורמות לקדש את האויר בחכמת 'אותיות מחכימות'. ורבינו מוסיף חידוש על חידוש שכתובת חידושי תורה יש לה כוח עצום, שאפשר על ידי זה – למשוך קדושת ארץ ישראל אפילו בחוץ לארץ.

החכמה עוברת מהרב לתלמיד דרך סמיכת הידים

יב. עכ"פ יוצא שבכתיבת חידושי תורה אדם מעביר את החכמה דרך הידיים. ולכן כשהרב רוצה לברך את התלמיד שתהיה לו הבנה בתורה ויזכה לחכמת התורה, הרב שם את הידיים על ראש התלמיד. וכן אצל יעקב כתוב (בראשית מח, יד): "שָׁפַל אֶת יָדָיו" ובתרגום: 'אֶחָפְמִינוּן לִידוּהִי'.

סוד נשיקת היד - לנשק את ידי הרב וכך יתברך

יג. האר"י ז"ל מסביר, שזהו גם הסוד של נשיקת היד שהתלמיד נושק את היד של הרב, וכתב בפרי עץ חיים (שער השבת פרק י"ד), וז"ל: ולפיכך כשבא הקטן להתברך מן הגדול, תחילה הקטן נושק יד הגדול, כדי שיתעורר אח"כ הרחמים, ויברכהו, עכ"ל. פירוש, התלמיד עושה 'איתערותא דלתתא' ע"י הנשיקה, והיד של הרב מתמלאת רחמים וברכה בזכות הנשיקה של התלמיד, וכך יכול לברך את התלמיד.

וכעין זה זו הבחינה של החכמה שיש בידיים של הרב, ולכן כשסומך הרב את התלמיד ונותן את ידיו על ראשו, הוא מעביר לו חכמה דרך הידיים. ורבינו כותב את זה גם ב'סיפורי מעשיות' בסוף מעשה י"ג, שאמר הבעטלער (שהוא בלי ידיים) שיש לו כוח כזה גדול בידיים להעביר איזה חכמה שירצו. ורואים את הנקודה שהחכמה עוברת דרך הידיים, וככה זה בפנימיות – בגלל שבידיים כותבים חידושי תורה.

ביצד סמיכת הידים היא במקום שמן המשחה

יד. וכתב רבינו עוד וז"ל: הַסְמִיכָה שְׁסוּמְכִין אֶת הָרַב, וְהַפְתָּב, הֵם מִבְּחִינָה אַחַת. כִּי הַסְמִיכָה בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שִׁפְתוֹת (דברים לד, ט) 'וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מְלֵא רֹחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו'. והנה לעיל הבאנו את דברי האור החיים הקדוש, וז"ל: "כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה" – פירוש כי המלכות דבר ה' שתהיה ביד משה במקום שמן המשחה, עכ"ל. ושאלנו איך הסמיכה ביד עושה את בחינת 'שמן המשחה'.

והתשובה: שהרי מה זה שמן המשחה? אומר הזוהר בפרשת צו (ח"ג דף לד.) על הפסוק (תהלים לו, י) "כִּי עֲמַךְ מְקוֹר חַיִּים", וז"ל: דָּא שְׁמֵן

איך היו מתפללים פעם? היו מרימים את הידיים. ולמה היום לא מתפללים בהרמת ידיים? אומר הזוהר הקדוש: כי לא תמיד אנחנו זוכים שהתפילה שלנו תתקבל, ושלא תהיה הרמת הידיים לחינם. ולכן היום אנחנו מתפללים עם ידיים על הלב כעבדא קמיה מריה, אבל באמת, עיקר התפילה היא בבחינת: "יְדוּהֵי פְרִיסָן בְּצִלוֹ, שְׂצוּעֵקִים וּמִתְפַלְלִים לְהַקְבֵּה עִם יַדַיִם פְּרוּשׁוֹת לַשָּׁמַיִם.

נמצא, ששלב הראשון של המלכות של יהושע התחילה בזמן שיהושע נלחם בעמלק, והוא קיבל ממושה סמיכה בבחינה של "וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה", שזה הכוח של התפילה הנצרך בשביל מלחמת עמלק, אבל כמובן לא היה מלך גמור כי משה היה אז מלך, אלא היה יהושע כמו 'משנה למלך', כי את השלמות של המלוכה שהמלך צריך לקבל את 'החכמה' מהידים שזה בחינת 'שמן המשחה' שבו נמשחים המלכים, וכנ"ל. את זה קיבל יהושע רק לפני פטירת משה רבינו, כמו שכתוב: "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מֵלֵא רֹוחַ חֲכָמָה בִּי סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו", שאז משה נתן לו את הכח של החכמה שממנה תהיה המלוכה של יהושע.

דברי רבינו שהמלכות תלויה באמונה ובחכמה

כא. וברוך ה' שכל מה שחידשנו עתה בענין המלכות, שיש בה בחינת 'אמונה' ובחינת 'חכמה', הכל מבואר גם בדברי רבינו בלקוטי מוהר"ן (תורה י"ח אות ד'), וז"ל הקדוש: וְדַע, שֶׁהָאֲמוּנָה הִיא מְחַזְקֵת תְּמִיד בְּמַלְכוּת וְהַחֲכָמָה, שְׁלֵא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שְׂאִין רְאוּי לָהּ (בחינת עמלק, ולכן צריך דוקא מלכות בכח אמונה כדי להכניע את עמלק). וְדַע, שְׂעֵקֶר הַמַּלְכוּת – שְׂרָשָׁהּ בְּחֲכָמָה (תי"כ"א דף ס"א), בְּשִׁבִיל כְּדֵי לִידַע אִיךָ לְהַנְהִיג וְלְמַלְךְ (וזהו עיקר ענין המלכות, וכנ"ל). לְכֵן יֵשׁ לְכָל מַלְךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בְּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיֵּם מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג, ה) "וַיְהִי בִישְׂרוֹן מַלְךְ, בְּהִתְאַסֵּף רְאִשֵׁי עַם", הֵינּוּ, עַל יְדֵי "רְאִשֵׁי עַם" שֶׁהֵם הַמְּחַזְּקִים וְהַחֲכָמָה, עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, עכ"ל.

מלך לא יכול למחול על כבודו

כב. עכ"פ למדנו מכל הנ"ל שגם משה היה מלך וכמו שכתוב עליו "וַיְהִי בִישְׂרוֹן מַלְךְ", ויש בזה שאלה קשה: מובא בגמרא (קידושין לב:) שמלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול, ורק האב שמחל על כבודו – כבודו מחול, וכן הרב שמחל על כבודו – כבודו מחול, שנאמר (תהלים א, ב): "וּבִתְוַרְתּוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה" התורה שייכת לחכם שלומד אותה, ולכן הוא יכול למחול על כבודו. אבל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר (דברים י, ט): "שׂוֹם תִּשָּׂא עֲלֶיךָ מַלְךְ" – 'שתהא אימתו עליך', ע"כ.

מה הסיבה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול

כג. נמצא, שכל המהות של מלך שתהיה יראתו עליך, וממילא אם המלך מחל על כבודו – הוא לא מלך, ולכן 'מלך שמחל על כבודו' – אין כבודו מחול. ונראה להוסיף עוד עומק בזה? המלך לא יכול למחול על כבודו, מכיון שהמלכות היא לא שלו, כי הכלל הוא: 'אין מלך בלא עם', וכל המלכות של המלך היא רק מכח מה

המלכות לדוד שהוא מיהודה? ודוד בזמן מינוי שאול לא היה צעיר, הוא היה בסביבות גיל שלושים, וכבר היה ראוי למלוך.

והתשובה בדברי המדרש הנ"ל: 'אִין עֲשׂוֹ (זרעו) נּוּפֵל – אֶלָּא בְּיַד בְּנֵיהָ שֶׁל רַחֵל', וכל המינוי של שאול למלך, זה בשביל להכרית את זרעו של עמלק. וכיון שסדר המצוות הוא למנות מלך, ואז להכרית את זרע עמלק, לכן כדי להכרית את עמלק היה צריך למנות מלך תחילה מזרעה של רחל, ולכן מינו את שאול למלך שילחם בעמלק. וזו גם הסיבה, שמיד כששאול לא עשה כמו שנצטווה בענין מלחמת עמלק, מיד הפסיד את המלוכה, כי באמת כל מה שהתמנה להיות מלך הוא רק בשביל להשמיד את עמלק, וכיון שלא עשה בשלמות את הענין הזה, הרי שלא ראוי לו המלוכה כלל, כי המלוכה צריכה להיות לשבט יהודה.

יהושע נמשח במלחמת עמלק בכח סמיכת ידי משה

יט. עכ"פ בזה מובן מדוע גם משה רבינו ממנה את יהושע בדוקא להילחם בעמלק, כי אין עמלק נמסר אלא ביד זרעה של רחל, והבאנו את המכילתא: שיהושע נמשח למלך כדי שילחם בעמלק, כי צריך שיהיה לו כח של מלך בשביל המלחמה הזו, וכמו שמצינו שגם שאול שהוא משבט בנימין שאינו שבט המלוכה, גם הוא נמשח למלך רק בשביל מלחמת עמלק. אלא שכבר שאלנו: איך יהושע נמשח למלך, הרי אין עדיין שמן המשחה, רק אחר כך בזמן שעשו את המשכן? והתשובה: משה רבינו לא צריך את שמן המשחה, כי יש לו ידיים שבהם הוא נותן את החכמה שהוא בחינת 'שמן המשחה', וכמו שייסד לנו האור החיים הקדוש, בשילוב דברי רבינו הנ"ל.

ועתה נתבונן בפסוקים של מלחמת עמלק (שמות י, יא-יב): "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַגְּבַר יִשְׂרָאֵל וַכַּאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְכוּ'... וַיְהִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׂמִימוּ תַחְתָּיו... וְאַהֲרֹן וְחוּר תִּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד, וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ" – הכל סובב סביב הידיים של משה. ומובא בגמ' ראש השנה (דף כ"ט): ז'כי ידיו של משה עושות מלחמה וכו'? אכן באמת מלחמת עמלק נעשית בכח הידים של משה. והביאור בזה, כי הידיים של משה הם אלו שסמכו את יהושע קודם המלחמה, וזו בחינת מלוכה שנתן משה ליהושע. וע"י זה יהושע ניצח את עמלק.

יהושע נסמך למכות פעמיים מידי האמונה ומידי החכמה

כ. אכן עדיין קשות הקושיות הנוספות, (א) איך נאמר שכבר יהושע היה מלך מזמן מלחמת עמלק, הרי באותו זמן דוקא משה הוא מלך. (ב) אם כבר נמשח / נסמך יהושע למלך כבר מאז, מדוע בפרשה שלנו מסביר האור החיים שרק עכשיו נמשח יהושע למלך. והתשובה לזה: שבאמת יהושע קיבל את מלכותו בשתי מדרגות, (א) מידי האמונה. (ב) מידי החכמה. זאת אומרת, כדי שיוכל יהושע להילחם עם עמלק יהושע קיבל סמיכה, שהיתה מהכח של האמונה שיש בידיים של משה, בחינת הכתוב: "וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה", והתרגום מתרגם: "יְדוּהֵי פְרִיסָן בְּצִלוֹ" שזה התפילה.

(שמות רבה סוף פרשה ה), וכתוב "בְּהִתְאַסֵּף רְאִשֵׁי עָם" – וזה בעת מתן תורה יום הקהל, אבל יתרו בא קודם מתן תורה, עכ"ל.

וקודם שנבאר את דבריו: נקדים שיש מאן דאמר (ובחסים ה' קטז). שיתרו בא אחרי קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וקודם מתן תורה. והטעם שלא היה יתרו במתן תורה, מסביר רבינו בלקוטי מוהר"ן (תניינא תורה מ"ז), וז"ל: וְדַע, שֵׁישׁ קִלְפָּה דְקָה, שְׁסֻמוּכָה לְהַקְדִּישָׁה, שְׂזֵאת הַקִּלְפָּה הַדְּקָה יְכוּלָה לִינֵק אֶפְלוּ מִגּוֹף הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָה, אֶפְלוּ אִם אֵין בָּהּ מוֹתְרוֹת. וְהַתְּקוּן לְזֶה – בְּשִׂמְדֵּבְרִים מִישׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, שְׂאֵז בּוֹרְחַת אוֹתוֹ הַקִּלְפָּה הַדְּקָה. וְזֶה בְּחִינַת מַה שְׂאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹס לְבִרְכָּה (ובחסים קטז), 'שִׁיתְרוּ בָּא וְהִלֵּךְ לוֹ קִדְם מִתֵּן תּוֹרָה, כִּי יִתְרוּ הוּא בְּחִינַת הַקִּלְפָּה הַדְּקָה שְׂבוֹרְחַת, בְּשִׁשׁוּמַעַת יִשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל, עכ"ל.

וזהו שכתוב (שמות יח, כז): "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אֲרָצוֹ", כי משה רבינו לא רצה שיתרו יהיה במתן תורה. ולמה? כיון שביתרו עדיין היתה קליפה דקה של 'קליפת נוגה', ומשה רבינו לא רצה שהקליפה של יתרו תינק מגוף התורה, ולכן הוא מיד משלח אותו לארצו. ואחר כך יתרו חוזר שוב (כמובא במדבר י, לא), ושם משה אומר לו: אני רוצה שתישאר – "אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ... וְהָיִתָּ לָנוּ לְעֵינָיִם: וְהָיָה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטַּבְנוּ לָךְ".

משה יכל למחול על כבודו בזמן של קודם מתן תורה

כה. ועתה נבין את התירוץ של ה'משך חכמה' (רבינו שמחה מדווינסק, שהיה מהגאונים הגדולים בדור הקודם), כל הדין של 'מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול' – זה רק לאחר מתן תורה, אבל קודם מתן תורה – משה רבינו יכל לעשות לא כפי ההלכה ולמחול על כבודו, וכיון שיתרו בא קודם מתן תורה, יכל אז משה למחול על כבודו ולמש עליהם בסעודה.

ולפי זה מיושב גם כן הענין על יהושע, יהושע נמשח בפעם הראשונה בשביל להילחם בעמלק, ומכיון שהסמיכה הזאת למלכות היתה קודם מתן תורה, ולכן היא לא הועילה לאחר מתן תורה. כי לא היתה כפי דיני התורה שעדיין לא ניתנה. ולכן מלכות יהושע היתה רק לזמן מלחמת עמלק, ומיד אחר כך כשניתנה תורה בטלה מלכות יהושע. ובסוף ארבעים שנה משה רבינו היה צריך שוב פעם לתת את ידיו על יהושע, כדי שהוא יוכל להיות מלך על ישראל.

מדוע שאול המלך נקרא המלך הראשון

כו. אמרנו שמשה ויהושע היו מלכים על ישראל, אבל באמת הם לא נקראים המלכים הראשונים של ישראל, ורק שאול המלך נקרא המלך הראשון. וכמו שמובא במדרש פרשת אמור (ויקרא רבה כו, סוף אות ז), שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ומלכיו, וז"ל: הראהו שאול ובניו נופלים בחרב, אמר לפניו (אדם הראשון) מלך ראשון שיעמוד על בניך – ידקך בחרב. וקשה כנ"ל מדוע שאול נקרא מלך ראשון, הרי היו לפניו משה ויהושע.

שהעם ממליכים אותו, ולכן אין המלך יכול למחול על כבודו, כי המלכות אינה שלו אלא של עם ישראל שבחר אותו למלך. לעומת זאת, תלמיד חכם שהתורה שלו, וכן האב שהכבוד שלו, זכותם המלאה למחול על כבודם. ולכן מלך שהכבוד לא שלו לא יכול למחול. ואם כן, יש פה שתי טעמים: א. כל המהות של מלך שיראו ממנו, ב. כי המלוכה והכבוד אינם שלו למחול עליהם, כי הם של עם ישראל.

היכן מצינו שמשה רבינו המלך מחל על כבודו

כד. ומצינו שמשה רבינו מחל על כבודו? כתוב (שמות יח, יב): "וַיִּקַּח יִתְרוֹ ... עֵלָה וּבְחִיסִים לְאַלְקִים וַיָּבֵא אֶהָרֶן וְכָל זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַכֵּל לֶחֶם עִם חֲתָנִי מֹשֶׁה לְפָנָי הָאֱלֹקִים". שואל רש"י: "ומשה היכן הלך? – והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד (ולמה משה לא נזכר בפסוק?) 'אלא שהיה עומד ומשמש לפניו', עכ"ל. משה רבינו היה המלצר של הסעודה, הלך למטבח הביא את האוכל, מזוג לכל האורחים. ומיד שואלים המפרשים, הרי משה מלך, אפילו שזה חמיו ואהרן אחיו הגדול, ויש את זקני ישראל, אבל הרי משה מלך ואיך הוא יכול למחול על כבודו ולשמש עליהם?

הטעם שמשה בן יכל למחול על כבודו

כג. ולפ"ז יש לתרץ, שמשה רבינו היה מלך מסוג אחר, כי משה רבינו לא העם המליך אותו אלא הקב"ה המליך את משה רבינו למלך על כל ישראל, ונתן לו את המלכות. אפילו שבדרך כלל, 'אין מלך בלא עם', מ"מ משה רבינו לא הומלך מכח העם, אלא הקב"ה המליך אותו, וכמו שכתוב (במדבר י, ב) "עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי תְּצוּצֶרֶת בְּסֶף" – פירש"י: "שיהיו תוקעין לפניך כמלך, כמ"ש: 'ויהי בישורון מלך', עכ"ל. וכיון שהמלוכה של משה באה על ידי הקב"ה, לכן משה רבינו יכל למחול על כבודו, כי הוא היה מלך מיוחד שהומלך על ידי הקב"ה, והקב"ה נתן לו את המלכות להיות שלו, וכמו שחכם מוחל על כבוד תורתו, כי ה' נותן לו את התורה להיות שלו, כך המלכות של משה, הוא קיבלה מהקב"ה להיות שלו ויכול למחול עליה.

ואע"פ שיש עוד סיבה שמלך לא יכול למחול על כבודו, משום שצריך שתהיה אימתו עליך, י"ל שכל זה מתי שהמלך מולך מחמתך, צריך לשמור כל הזמן שתירא ממנו, כיון שכל מלכותו היא רק משום העם שממליכים אותו, ואם הוא מוחל על כבודו ואינם יראים ממנו, הרי שמלכותו בטילה. אבל משה שמלך מחמת שהקב"ה המליכו, אזי גם אם הוא מחל על כבודו, מחמת רוב ענוותנותו ונגרם פחות יראה, מ"מ אין זה פוגם במלכות של משה, כיון שהמלכות שלו היא מהקב"ה.

טעם המאן דאמר שיתרו לא היה במתן תורה

כד. ומתוך דברי ה'משך חכמה' (פר' יתרו שמות יח, יב), יש ללמוד עוד תירוץ, שכתב וז"ל: יפלא, הלא משה היה מלך ואין כבודו מחול! והלא דרשו על הפסוק (דברים לג, ה) "וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ" – זה משה

'פינחס הוא אליהו' (וזהר כי תשא ח"ב דף קצ), ואליהו הנביא עלה בסערה השמימה והוא חי עד היום.

יפתח שאל שלא כהוגן ועמו לו שלא כהוגן

כט. מה היה הסיפור? קראנו בהפטרות 'חוקת' על יפתח, שקודם שנלחם עם בני עמון כתוב (שופטים יא ל-לא): "וַיִּדְרֹךְ יַפְתָּח נֶדְרָה לְה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תְּתֵן אֶת בְּנֵי עֲמוֹן בְּיָדִי, וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלַתִּי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עֲמוֹן וְהָיָה לְה' וְהַעֲלִיתֶהוּ עִוְלָה". ואומרת הגמרא (תענית ד.) שהנדר הזה לא היה בסדר, כי מאיפה אתה יודע מה יצא מביתך? וכי אם היה יוצא חמור או כלב שהם דבר טמא, וכי היה היית מקריב אותו?

וכך מובא שם: "אמר רבי יונתן: שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבוהו כהוגן, לאחד השיבוהו שלא כהוגן. ואלו הן: אליעזר, עבד אברהם, ושאל בן קיש, ויפתח הגלעדי. אליעזר עבד אברהם דכתיב (בראשית כד, יד): "וְהָיָה הַנֶּעְרָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ הֵטִי נָא בְּיָדְךָ וְאֲשַׁתָּה וְאֶמְרָה שְׁתֵּה וְגַם גְּמִלֶיךָ אֲשַׁקֶּה אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק" – יכול אפי' חגרת אפי' סומא (אם תאמר לאליעזר שתה וגם גמליך אשקה היה לוקחה ליצחק)? והשיבוהו כהוגן ונודמנה לו רבקה. שאל בן קיש, דכתיב (שמואל א' יז, כה): "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִפְנוּ יַעֲקֹב וְהָיָה עִשָׂר גְּדֹל וְאֵת בָּתּוֹ יִתֵּן לוֹ" – יכול אפי' עבד אפילו ממזר גם כן יתן שאל לו את בתו? והשיבו כהוגן ונודמן לו דוד. יפתח הגלעדי דכתיב (שופטים יא, לא): "וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלַתִּי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי" – יכול אפילו דבר טמא? והשיבו שלא כהוגן ונודמנה לו בתו".

וכתוב שם (שופטים יא, לד-לה): "וְהָיָה בָתּוֹ יֵצֵאת לְקִרְאָתוֹ בְּתַפִּים וּבִמְחֹלוֹת וְרַק הָיָה יַחֲיִידָה אֵינִי לוֹ מִמֶּנּוּ בֶּן אֹרְבַּח וְהָיָה כְּרֵאוֹתָו אֹתָהּ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר אֵהָה בְּתִי הַכֹּרֵעַ הַכֹּרֵעַתִּי וְאֵת הָיִיתָ בְּעַכְרִי וְאֶנְכִי פְּצִיתִי פִּי אֶל ה'" שואלים התוספות (תענית ד.), למה יפתח לא עשה התרת נדרים? ועונים: "מתוך גסות רוחו אמר: לא אלך אצלו שאני שופט ונגיד אלא יבא (פינחס) אצלי, ופינחס אמר: יבוא הוא אלי שאני נביא, ועל ידי תהא פטורה, שהייתי מתיר לה הנדר ופטר אותה, ע"כ. פי', לא כל אחד עושה יכול לעשות התרים, כמו שעושים לפני ימים נוראים, כי זה רק באופן כללי על הצד היותר טוב, או אם אדם נהג משהו שלוש פעמים ולא אמר 'בלי נדר', אבל אדם שנדר נדר מפורש, צריך ללכת לחכם דוקא כדי שימצא פתח ויתיר לו את הנדר. כמו שנראה בעז"ה בפר' מטות לגבי נשיאי העדה. אכן כפי פירוש התוספות, שיש כאן טענה חמורה על יפתח ופינחס, ובאמת שניהם נענשו.

העונש שנענשו פינחס ויפתח

ל. והדברים מפורשים במדרש (בראשית רבה ס, ג), ששואל על מעשה יפתח, וז"ל: ולא היה שם פנחס שיתיר לו את נדרו, אלא פנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו, ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך לי אצל פנחס, בין דין לדין אבדה הנערה ההיא וכו', ושניהם נענשו בדמיה של נערה, יפתח מת בנשילת אברים – בכל מקום שהיה הולך בו היה אבר נישול הימנו והיו קוברין אותו שם, ההוא

והתשובה: כי שאל הוא המלך הראשון זה מלך שהמליכו אותו בארץ ישראל. כי עיקר דין המלוכה זה רק אחרי שנכנסנו לארץ ישראל, וכמו שהבאנו את הגמ' בסנהדרין (דף כ): שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, והראשונה שבהן היא למנות מלך, והרי שמינוי מלך בשלמות כפי דין התורה, הוא רק בארץ ישראל, אבל משה ויהושע מלכו בחוץ לארץ, ואפילו שיהושע נכנס לארץ ישראל בתוך מלך, אבל זה לא היה לפי הסדר. ולכן כתוב שהמלך הראשון של עם ישראל זה דוקא שאל המלך.

משה ויהושע לא הורישו מלכותם לבניהם

כו. עוד יש לתרץ שגם משה וגם יהושע לא הורישו את מלכותם לבניהם, ולכן חסר בדין מלכותם, משא"כ שאל הוריש מלכותו לאיש בושת. ונבאר את הדברים: הגמרא בזבחים (דף קב) אומרת: "אמר עולא: ביקש משה מלוכה, ולא ניתן לו, שנאמר (שמות ג, ה): "אַל תִּקְרַב הָלֶם" – ואין 'הלום' אלא מלכות. כמו שכתוב אצל דוד המלך (שמואל ב' יז, יח) "מִי אֶנְכִי אֲדַנִּי ה' וּמִי בֵּיתִי כִּי הִבִּיאֲתָנִי עַד הָלֶם". וגם אצל רות כתוב (רות ב, יד): "גִּשְׁי הָלֶם" – ויש לפרש שאת תזכי למלכות, כי רות היא 'אמה של מלכות' (בב"ב דף צא:). ושואלת הגמרא בזבחים, איך אתה אומר שמשה לא היה מלך, הרי כתוב עליו: "וְהָיָה בִּישְׂרוֹן מְלֶךְ"? עונה הגמרא: שמשה לא הוריש את המלוכה לזרעו, והכוונה שביקש משה מלוכה לו ולזרעו, ואת זה לא קיבל. נמצא, שענין זה שמלך לא מוריש את המלכות לזרעו, זה נקרא שחסר גם במלוכה שלו, כי זה נקרא שנאמר לו "אַל תִּקְרַב הָלֶם" – ואין 'הלום' אלא מלכות.

גם יהושע לא הוריש את המלוכה לזרעו, כמו שכתוב (דברי הימים א' ג, כז): "נֹזֶן בְּנֵוֹ הַיּוֹשֻׁעַ בְּנוֹ", כלומר, שיהושע לא היו לו בנים אלא היו לו רק בנות, כמבואר בגמ' במגילה (סוף דף יד): כי כשהוא התחתן עם רחב הוא זכה להוליד ממנה בת, ומהבנות האלה נולדו מהם נביאים, כמו ירמיה, וחולדה, כמבואר בגמ' במגילה שם. ומכיון שליהושע לא היה בן שממשיך אותו, אז עברה המלוכה ממנו לשופטים וכן הלאה. והרי שבין משה ובין יהושע היה חסר במלוכה שלהם בזה שלא הורישו את המלוכה לבניהם.

לעומת זאת ומובא בגמרא (זבחים ס) שלשאל היה לו בן מלך שנקרא 'איש בושת', כי אע"פ שנטלה משאל המלוכה, אבל איש בושת המשיך להיות מלך על ישראל, שהרי דוד מלך שבע שנים רק בחברון, ולא בכל ארץ ישראל. ובזה יש לנו תירוץ נוסף מדוע לא מונים את משה ויהושע כמלכים ראשונים, רק את שאל המלך, והתשובה מחמת שמשה ויהושע לא הורישו את המלכות שלהם לבניהם, משא"כ שאל כן הוריש.

פינחס התחלף להיות אליהו

כת. נחזור לתחילת הפרשה, כתוב (במדבר כה, יא): "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... לִכֵּן אָמַר הַנְּבִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם: וְהָיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עוֹלָם וָגוֹ'". והברית הזאת היתה אפילו כנגד מלאך המוות, שהרי פנחס לא נפטר, אלא הוא התחלף להיות נקרא בשם אליהו הנביא,

דרשה לסיום מסכת יבמות

לג. ב"ה סיימנו ביום חמישי מסכת יבמות, והגמרא שם (יבמות דף קכא:) מספרת על נחוניא חופר שיחים, שהיה חופר בורות כדי שיהיה מים לעולי רגלים. יום אחד הוא שמע שבתו נפלה לבור שהוא בעצמו חפר לעולי רגלים. מה עשה? רץ מיד לרבי חנינא בן דוסא וסיפר לו שנפלה בתו לבור. ואמר לו ר' חנינא שלום – דהיינו שהכל בסדר והיא בריאה. אחרי שעה עוד פעם הוא מגיע אליו, ואומר לו שעדיין לא יצאה מן הבור, ור' חנינא ג"כ אומר לו שלום, כלומר שהכל בסדר. ושוב אחרי שעה הוא מגיע לרבי חנינא בן דוסא ואומר לו שעדיין לא יצאה, ורבי חנינא אמר לו: 'כבר עלתה מן הבור'. כתוב בראשונים, שפה רבי חנינא בן דוסא ידע שבוודאי היא כבר יצאה, (כי עד שלוש שעות אדם יכול להחזיק מעמד בתוך הבור, אבל יותר משלוש שעות אי אפשר לחיות בתוך בור מים, והוא יטבע וימות. ע' מאיר).

למה דוקא אברהם מציל את בת ר' נחוניא חופר הבוחת

לד. וכשחזרה בתו ויצאה מהבור שאלו אותה: 'מי הציל אותך?' ואמרה: בא זקן אחד והוא היה מנהיג אייל זכר של רחלים, והוא העלה אותי מהבור. אומר רש"י: שהזקן הזה היה אברהם אבינו. ומאיפה האייל הזה? זה היה אילו של יצחק, שקרב במקומו בעקדה. ומבואר, שהדבר שעמד לה לצאת מתוך הבור זו הזכות של עקדת יצחק. ויש להבין מדוע דוקא זכות זו.

מצות עליה לרגל בזכות אברהם שהתפלל שנזכה למצוה זו

לה. מסבירים המפרשים (ע' ערוך לנר) שבסוף עקדת יצחק כתוב (בראשית כב, יד): "בַּהַר הַ' יִרְאֶה" – בזמן שאברהם סיים את העקידה, מה הוא התפלל? שפה יהיה מקום לעליה לרגל. וזהו יִרְאֶה, ונאמר: (דברים טו, טז) "שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה אֶת פְּנֵי הַ' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר" כלומר שאברהם התפלל שעם ישראל יעלו לרגל למקום ששם היתה העקידה. ואם כן מובן שנחוניא שהיה חופר בורות כדי שיהיה מצויים מים לעולי רגלים, מי היה אחראי להציל אותו? אברהם, והכל בזכות של עקדת יצחק.

עוד יש להוסיף את דרשת הגמ' (סוכה מט.) בפסוק (שיר ז, ב): "מִה יָפוּ פְּעָמַיךָ בְּנִעְלָיִם בַּת נְדִיב", דרש רבא: 'מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל', "בַּת נְדִיב" – בתו של אברהם אבינו שנקרא 'נדב', שנאמר (תהלים מז, י) "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם", והקשר בין אברהם אבינו לבין הרגלים? כי מי שהתפלל שנזכה למצוה לעלות לרגל זה אברהם אבינו, שהתפלל על זה בעקדת יצחק.

למה הבן של נחוניא חופר שיחין לא ניצל

לו. אבל בהמשך הגמרא שם מספרת שבנו של רבי נחוניא מת בצמא, ואמנם הבת שלו ניצלה, אבל הבן לא ניצל. מפני שנאמר (תהלים נ, ג): "וּסְבִיבֵיו נִשְׁעָרָה מְאֹד" – שהקב"ה מרדק עם הצדיקים כחוט השערה. וכולם מקשים קושיא: הרי לפני כן רבי חנינא בן דוסא אמר, שלא ייתכן שיקרה לבת דבר רע לטבוע בבור שחפר

דכתיב (שופטים יב, ז) "וַיִּמָּת יִפְתָּח הַגְּלָעָדִי וַיִּקְבַּר בְּעָרֵי גְלָעָד", בעיר גלעד לא נאמר, אלא בערי גלעד (לומר לך שבכל מקום נקבר אחד מאבריו). פנחס נטלה ממנו רוח הקודש, ההוא דכתיב (דברי הימים א' ט, כ) "וּפְיִנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים ה' עִמּוֹ", הוא נגיד עליהם אין כתיב כאן, אלא נגיד היה (אבל עכשיו לא), "לְפָנִים ה' עִמּוֹ" (אבל עכשיו לא).

הסיבה שהשתנה שם פינחס לאליהו

לא. ומה יעשה פנחס עתה אחר שנסתלקה ממנו רוח הקודש, הרי הקב"ה ברח אותו בברית כהונת עולם, לחיות לעולם ואיך הוא יוכל להישאר בלי רוח הקודש, ולהמשיך לחיות אחרי שירד ממדרגתו? אלא שעשו לו שינוי השם, ובזה גם השתנתה כל הבחינה שלו. ועל ידי שינוי השם חזרה אליו רוח הקודש, וזה מה שכתוב 'פנחס זה אליהו'. וכמו שהבאנו שאליהו הנביא לא נפטר אלא עלה בגופו בסערה לשמים, ואליהו הוא מלאך הברית, כי פנחס קינא על ברית קודש, על עוון זמרי וכזבי.

כיצד זכה אליהו להיות מלאך הברית

לא. ולכן גם אליהו הנביא זוכה להיות מלאך הברית בכל ברית מילה, ולהעיד שעם ישראל שומרים על ברית מילה. ההיפך ממה שהוא אמר לקב"ה (מלכים א' יט, י): "קִנְאָה קִנְאָתִי לַה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ומובא בזוהר (פרשת לך לך דף צג, וז"ל: אָמַר לֵיהִי (הקב"ה לאלהו) תִּיָּד בְּכָל אֲתֵר דְּהָאִי רְשִׁימָא קְדִישָׁא, יִרְשְׁמוּן לֵיהִי בְּנֵי בְּבִשְׂרָהוֹן, אֲנִתְ תְּזַדְּמֵן תְּמֵן, וּפּוּמָא דְאַסְהִיד דִּישְׂרָאֵל עֲזָבוּ, הוּא יִסְהִיד דִּישְׂרָאֵל מְקִימֵן הָאִי קְיִימָא. וְהָא תְּנִינָן, עַל מָה אֲתַעֲנֵשׂ אֱלֹהֵי קְמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, עַל דְּאָמַר דְּלִטְוֵרָא עַל בְּנָוֵי. (תרגום: אָמַר לוֹ, תִּיָּד, שְׁבָכְל מְקוֹם שְׁהֲרֵשׁ הַקּוּדֹשׁ הָיָה (ברית מילה) יִרְשְׁמוּ אוֹתוֹ בְּנֵי בְּבִשְׂרָם, אֲתֵה תְּזַדְּמֵן לְשָׁם. וְהָפֵה שְׁהַעֲיֵד שִׁישְׂרָאֵל עֲזָבוּ, הוּא יִעִיד שִׁישְׂרָאֵל מְקִימֵם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת. וְהָרִי שְׁנִינָה, עַל מָה נֶעֱנֵשׂ אֱלֹהֵי לְפָנֵי הַקּוּדֹשׁ בְּרִיךְ הוּא? עַל שְׁאָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בְּנָוֵי), עכ"ל.

במה היה עונשו של אליהו ובמה לא

לב. והנה סיום דברי הזוהר שנענש אליהו, אין הכוונה על העונש הזה שצריך להיות בכל ברית מילה, כי אדרבה דבר זה הוא זכות לו, שהוא מעיד ומלמד סנגוריא על ישראל שעושים ברית מילה, וזה תיקון שלו ולא עונש. אלא הכוונה למה שמבואר במדרש (ולזה רומז הזוהר שאומר והרי שנינו, והכוונה שכתוב במקום אחר למה נענש אליהו, ומה היה עונשו). דהנה במדרש (שיר השירים רבה א, ו), מובא: שטען לו הקב"ה מדוע אתה מקטרג על בני ואמרת "עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (כי אם זה הברית שלי, אתה מה איכפת לך), ולכן נענש אליהו בעוגת רצפים – היינו רציצת פה, וגם ניטלה ממנו הנהגה וניתנה לאלישע (ילקוט שמעוני חוקת רמז תשס"ד). אבל זה שהוא צריך לבוא בכל ברית להעיד ולומר סנגוריא על ישראל, אינו עונש, אלא תיקון וזכות. וראייה לזה שאומר הזוהר שהוא בא רק אם אנחנו מיחדים לו כסא לכבודו, והרי שאין זה עונש לו, אלא כבוד וזכות היא בשביל אליהו. והוא בזכות שפינחס הוא אליהו וקינא על הברית.

שאלות, כי ברוך ה' מאמינים ברב הצדיק שהוא מקבל הכל מלמעלה.

על השאלה 'וכי נביא אתה' כל פעם עונה ר' חנינא תשובה אחרת

לט. ונחזור לשאלה ששאלו את ר' חנינא בן דוסא זכי נביא אתה, וענה להם רבי חנינא בן דוסא: "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו?" ולכאורה קשה הרי בגמ' בברכות (דף לד:) ג"כ שאלו את ר' חנינא בן דוסא את אותה שאלה: זכי נביא אתה, ושם כתוב שרבי חנינא אומר טעם אחר איך הוא יודע, ואמר: אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לא שגורה יודע שאני מטורף, ומה החילוק שפעם ר' חנינא עונה כך ופעם אחרת?

פעמים שהצדיק גוזר, ופעמים שהצדיק רק מתפלל

מ. התשובה: פה במקרה של רבי נחוניא, רבי חנינא אפילו לא התפלל, כי לפעמים הצדיק לא מניח את הדבר בתפילה, ולמה? כי רבינו מביא בליקוטי מוהר"ן (תורה רכ"ג), וז"ל: בְּשֵׁהצְדִיק צְרִיף לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַשָּׁם יִתְבַּרֵךְ, יְכוּל לְהִיּוֹת שְׂלֵא יִמְלֵאוּ בְּקִשְׁתּוֹ, פִּי זְמַנִּין דְּשִׁמְעוּ וְזְמַנִּין דְּלֵא' וכו' (זהר וי"ד דף קה:). אָבֵל יֵשׁ צְדִיק שְׂיִכּוֹל לְגַזֵּר וְלֹמֵר – אֲנִי אֹמֵר שְׂיִהְיֶה בְּנִי. ומבואר חילוק גדול בין אם הצדיק רק מתפלל, שאז לפעמים אין הקב"ה שומע בקולו, לבין אם הצדיק גוזר, שאז ודאי ממלאים את בקשתו.

וזה מה שהיה כאן עם רבי חנינא שהוא בא בדרך גזירה זכי דבר שנצטער בו אותו צדיק, ייכשל בו זרעו? אבל אם הוא היה רק מתפלל, יש פעמים שאין הקב"ה שומע את התפילה, וכדברי הזהר הנ"ל. ולכן כאן כששאלו אותו אם הוא נביא, לא ענה להם כמו בגמ' בברכות, שהדבר תלוי אם תפילתו שגורה בפיו, כי כאן לא התפלל ר' חנינא אלא רק גזר זכי דבר שנצטער בו אותו צדיק, ייכשל בו זרעו? ולא היה שייך לענין תפילה. ולכן לא ענה להם כמו שענה בגמ' בברכות.

שבת שלום, עריכה: ליאור גבע

אביה, 'מפני שדבר שנצטער בו אותו צדיק, ייכשל בו זרעו? ומיד אחר כך כתוב בגמרא שבנו נפטר בצמא ולא היה לו מים, ואיך זה יתכן, הרי אותו צדיק נצטער לחפור בורות מים שיהיה מים לעולי רגלים, וא"כ למה בנו ניזק בדבר הזה? אז התוספות מתרין, שהבת נפלה בתוך בור שחפר אבא שלה, וזה ממש הדבר שנצטער בו אותו צדיק – לעשות את הבור הזה לשם מצוה, איך יכשל בו זרעו? לעומת זאת, זה שהבן לא היה לו מים והוא מת בצמא, זה לא נחשב שנצטער במעשה של אביו ממש.

הטעם שהבת ניצלה כי הלכו אצל הצדיק

לו. אכן מלבד הסבר זה רציתי להוסיף עוד הסבר בדרך החסידות. והוא: שהטעם שהבת ניצלה, כי בפעם הראשונה רבי נחוניא הלך לצדיק רבי חנינא בן דוסא, ומכיון שהוא הלך לצדיק, והצדיק אמר: 'דבר שהצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו! והרי שגור שתינצל. לעומת זאת בפעם השנייה כשנפטר בנו בצמא, שם הוא לא הלך לצדיק, וכנראה לא היתה שם האפשרות, כי נתקע באיזה מקום בלי מים, ובודאי לא יכל לילך לצדיק. ולכן שם אדרבה היתה בחינת: "וּסְבִיבֵי נִשְׁעֶרָה מְאֹד" – שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. ואם כן כל ההצלה היא רק בכח הצדיק.

לימוד זכות גדול על אמונת חכמים שיש בדור שלנו

לח. בזה נבוא ליישב עוד שאלה, כי הגמרא שם ממשיכה ואומרת: שאלו את רבי חנינא בן דוסא זכי נביא אתה? אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא אמרתי דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו? וקודם שנבאר את השאלה, יש לשים לב כמה אכשר דריה בענין 'אמונת חכמים' בדור שלנו. כי היום אם הצדיק שהוא מוחזק לצדיק גדול, אומר לך משהו של רוח הקודש, לא ישאלו את הצדיק 'האם נביא אתה? אלא ב"ה יש לכולנו יש אמונה בצדיקים, אבל אז אפילו רבי חנינא בן דוסא שהיה צדיק פלאי שהיה מלומד בניסים מעל הטבע, ובכ"ז אנשים שאלו אותו זכי נביא אתה?... וזה לימוד זכות על הדור שלנו האמונת חכמים שיש בדור שלנו משהו עצום שאין בדוגמתו.

וזה הכנה טובה וגדולה מאוד לכבוד קבלת משיח צדקנו, כי כשיבוא משיח, אנחנו נצטרך שתהיה לנו הרבה אמונת חכמים כדי להאמין במשיח צדקנו, כי בהתחלה גם עליו יהיו הרבה מאוד שאלות, אבל אנחנו ברוך השם כבר מוכנים לגאולה בזכות אמונת חכמים התמימה. ואפילו הליטאים שבטבעם לא היו להם את האמונת חכמים הזו, כי בדרך כלל החסידים והספרדים רגילים יותר בענין של אמונת חכמים, אבל הליטאים היו רגילים לעבודת השם בדרך שונה. אבל ברוך השם כבר בדור שלנו זה השתנה, וגם הם זוכים לאמונת חכמים בתמימות ופשיטות גדולה. כי היה לנו אדמו"ר גדול רבינו הקדוש הרב חיים קנייבסקי זצוק"ל וזיע"א, שהיה ליטאי והיה האדמו"ר של האדמו"רים, והיתה לכולם אמונת חכמים עצומה בצדיק הזה, וכמה סיפורים של ניסים ורוח הקודש שהורה שמענו כולנו עליו. ולכן היום כבר לא שואלים את הרב